

ARKIVRÅD

ORGAN FOR NORSK ARKIVRÅD 3 / 15

- Jakten på tjenesteintegrasjonen
- Nasjonal dugnad for arkiv – kartlegging av fysisk og elektronisk skapt arkivmateriale i statlig sektor
- Lagring i skyen er både effektivt og økonomisk
- Digital forsendelse – svar ut og alt inn?
- ARMA Europe 2015 - reisebrev
- Hva skal til for å bli årets arkiv?

INNHOOLD

	side
Leder	3
Jakten på tjenesteintegrasjonen	4
Nasjonal dugnad for arkiv – kartlegging av fysisk og elektronisk skapt arkivmateriale i statlig sektor	10
Lagring i skyen er både effektivt og økonomisk	12
Digital forsendelse – svar ut og alt inn?	16
ARMA Europe 2015	20
Hva skal til for å bli årets arkiv?	22
RAAs uttalelse	23

Kjære leser!

I høstens første utgave av Arkivråd kan du lese om mange forskjellige temaer! Begynnelsen av bladet er viet tjenesteintegrasjon, og forhåpentligvis kan denne teksten gi alle et godt innblikk i hva dette egentlig er for noe. Du kan også lese om kartleggingen av fysisk og elektronisk skapt arkivmateriale i statsforvaltningen, som ble gjennomført tidligere i år. Mange lesere har sikkert bidratt med data til denne undersøkelsen. Videre er både lagring i skyen og digital forsendelse omtalt – begge aktuelle og interessante problemstillinger. Til slutt kan du lese om NAs leders deltakelse på ARMA-konferansen i Brussel i juni, og du kan få et litt bedre innblikk i hva som skal til for å bli Årets arkiv – NA tar imot nominasjoner fra rundt årsskiftet!

God lesning!

Hilsen Trine

UTGIVELSESPLAN 2015

Nummer	Innleveringsfrist
4/2015	15. november

norsk arkivråd

Arkivråds redaksjon:

Trine Nesland (redaktør)
Jørgen Hobbøl
Siri Mæhlum
Stina Marianne Opsjøn Ahola
Anita Haugen Lie

Ansvarlig redaktør:

Marianne Høiklev Tengs, leder for Norsk Arkivråd

Redaksjonens postadresse:

ARKIVRÅD
Maridalsveien 3, 0178 Oslo

Utgiver:

Norsk Arkivråd, Oslo

Telefon:

22 20 28 90
Betjent hverdager fra kl. 09.00–15.00

E-post:

postmottak@arkivrad.no

Internett:

<http://www.arkivrad.no>

Norsk Arkivråd er en landsomfattende arkivfaglig interesseorganisasjon med medlemmer fra alle deler av landet og fra alle typer bedrifter og institusjoner. Formålet er å få en effektiv arkivadministrasjon i alle arkivdannende virksomheter. Alle kan bli medlem i Norsk Arkivråd.

Bedriftsmedlemsskap: kr 1000,-
(A-medlemmer)

Personlig medlemsskap: kr 300,-
(B-medlemmer)

Pensjonistmedlemsskap: kr 100,-

Abonnement på ARKIVRÅD er inkludert i medlemsprisen, fritt tilsendt.

Annonsepriser:

1 side: kr 6000,-

1/2 side: kr 3500,-

1/3 side: kr 2500,-

Farge tillegg: kr 4000,-

Alle priser eks. mva.

Annonser, notiser og korte debattinnlegg kan etter avtale leveres med utsatt tidsfrist.

Arkivråd

utgis med 4 nummer årlig.

Ettertrykk av artikler og illustrasjoner er tillatt under forutsetning av at kilde oppgis.

Design og produksjon:

Bergersen as, Sykehusvn. 24, 1385 Asker
www.bergersen.no

Opplag:

1350 eksemplarer.

ISSN: 0518-6935

Forsidebilde: photodune.net

LEDER

Tid for valg og budsjettarbeid

Det er mange saker som får oppmerksomhet når det er tid for valg. Det kommer Jevnlig kritikk om at det i lokalvalgkampen i Norge ikke er nok fokus på lokale problemstillinger og utfordringer, men at valgkampen er til forveksling lik den partiene gjennomfører før hvert stortingsvalg. Et tema som er helt fraværende uansett hvilken kamp som kjempes, er arkiv. Til tross for at mange av de andre sakene som opptar de fleste av oss har sterke koblinger til arkiv i en eller annen valør, er ikke temaet berørt – med mindre det gjelder byggingen av et nytt arkiv. På Tynset ser vi et eksempel på at dette skjer i forbindelse med den planlagte byggingen av det nye Helsearkivet. Det er en sak som blant andre Arbeiderpartiet har engasjert seg i.

Store saker som helsetilbud, offentlige reguleringer og kvalitet på skolegang er alle sterkt knyttet til behovet for å registrere, oppbevare og tilgjengeliggjøre data både på kort og lang sikt. Slik sikrer vi enkeltpersoners rettigheter, åpenhet i forvaltningen og sporbarhet i de beslutninger som blir tatt.

Kommuner, bydeler og fylkeskommuner rapporterer sin ressursbruk via KOSTRA. Det er flere ganger etterlyst at arkiv inkluderes i disse tallene. Dette vil kunne gi grunnlag for å sammenligne tjenester og tilbud på tvers i mye større grad enn i dag. Nå har vi lite data om hva offentlig sektor bruker på arkiv (og vi vet enda mindre om situasjonen i privat sektor). Innen andre fagfelt ser vi at bruk av tall styrker argumentasjonen. Hvis min hjemkommune får mer ut av pengene de bruker på transport enn nabokommunen og mindre innen barnehage kan det være grunnlag for en politisk debatt om bruk av midler. Dette blir nærmest umulig på arkivfeltet, ettersom vi har for lite og for dårlige data til å beskrive ressursbruken på en skikkelig måte.

Bibliotekene har brukt denne typen argumentasjon gjennom flere år og dermed fått plassert temaet på kartet. Flere politiske partier uttaler seg spesifikt om bibliotek i sine program. Kanskje skal vi alle gjøre en innsats for at det samme skal skje for arkiv? Mange som er i dialog med offentlige instanser og er avhengige av arkivmateriale herfra er personer i såkalte sårbare grupper. Dermed er ikke forutsetningene til stede for at de skal samle seg og utfordre verken politikere eller andre til å tette hull der dette finnes. Vi ser det blant annet der private aktører utfører tjenester for offentlige instanser. Her er det varierende praksis knyttet til arkivering av dokumenter som kan vise seg å ha stor verdi for personene som er involvert. Kommunene har svært varierende rutiner og dermed blir også rettighetene til innbyggerne ivaretatt på en uforutsigbar måte.

Samtidig er det mange av oss som på denne tiden av året også jobber med å være synlige internt i egen organisasjon. Kampen om budsjettmidlene er i gang, og mange må nok innse at uten lovkravet om arkivtjenester ville vi hatt en enda tøffere kamp for å bli prioritert. De fleste steder opplever man pålegg om kutt i kostnader og krav til effektivisering. I seg selv er det bra at også offentlig sektor tar ansvar for nyteknisk og innovasjon for å effektivisere bruken av fellesskapets midler, men det er nok noen rundt om som lurer på hvor man skal klare å tenke nytt neste gang. Kanskje kan Norsk Arkivråds høstseminar i oktober være interessant i så måte. Seminaret har innlegg fra mange sterke fagpersoner også utenfor sektoren. Vi har invitert Lars-Martin Kristensen og Rune Stenhaug som påstår at arkivene i offentlig sektor er i ferd med å bli verdiløse, og vi får også høre riksarkivar Inga Bolstad presentere sine tanker om Arkivverkets rolle i arkivdanning og digitalisering i forvaltningen. Det blir en flott samling med kompetente og engasjerte arkivmennesker i Oslo disse dagene, og jeg håper å møte mange av dere der!

JAKTEN PÅ TJENESTEINTEGRASJONEN

Av Hanne Isdal, student i Arkivkunnskap 2014-15

Med utgangspunkt i en forståelse av «offentlige tjenester» som «alle oppgaver i offentlig regi» er motbakken steil på veien til stø arkivfaglig begrepsbruk. Tjenesteintegrasjon er blant de tekniske løsninger som gjør det mulig å iverksette forvaltningspolitiske beslutninger om økende elektronisk interaksjon med befolkningen (såkalt eForvaltning). For å si det vanskelig: Det mangler en nivåddifferensiert ontologi for spekteret vi beskriver med «-tjeneste-». Sammenstilling med «integrasjon», ment annerledes enn i dagligtale, gjør det ikke enklere.

Bilde: Hanne Isdal

POTENSIELL TJENESTE: Utleie av offentlig areal til arrangementer, kan organiseres som «tjeneste» med standardiserte søknadsprosedyrer. Fra Oslo Tattoo 2010.

Stortingsmelding nr 17 (2006-2007) «Eit informasjonssamfunn for alle» gir politisk grunnlag for tjenesteintegrasjon. Regjeringen har besluttet at offentlig sektor skal samhandle for å understøtte effektiv tjenesteproduksjon og tilby døgnåpne elektroniske selvbetjeningsløsninger.

TJENESTEORIENTERING

I 2008 sendte Kommunal- og moderniseringsdepartementet en arbeidsgruppe-

rapport om felles IKT-arkitektur på høring. «Tjenesteorientering» ble fremhevet som grunnprinsipp for offentlig IKT-utvikling. Selvsagt er det hyggelig om IKT-utviklere er serviceinnstilte. Det som menes i rapporten, er imidlertid at «tjenester, tekniske komponenter og data gjøres gjenbrukbart» på tvers i offentlig forvaltning gjennom grensesnitt som gjør det mulig å dele. Departementets beskrivelse av de syv andre ønskelige arkitekturprinsippene viser at «tjeneste»

kan forstås som «tilbud om målrettet kontakt med det offentlige». Dette innebærer et snevrere innhold i «forvaltningstjenester» enn den som ligger i ulike etaters fullstendige mandat. Offentlig tjenesteyting og myndighetsutøvelse vil ikke omfatte å holde parken pen; men å leie areal til et arrangement kan avtales via en tjeneste. Tjenesten er knyttet til «faktisk gjennomføring» av det man vil ha kontakt med det offentlige om.¹

¹ Kommunal- og moderniseringsdepartementet, «Felles elektronisk tjenesteyting i offentlig sektor – høring av arbeidsgrupperapport om felles IKT-arkitektur»

Bilde: Hanne Isdal

TJENESTEPRODUKSJON? Folk flest oppfatter barnehage som del av offentlig tjenesteyting. Strengt forstått, er det likevel bare søknaden om plass som teller i fagprat om tjenesteintegrasjon.

TJENESTE PÅ XML-NIVÅ

Stortingsmelding nr. 7 (2012-2013) Arkiv forklarer IKT-arkitektur som en samling systemer, der noen kalles klienter og andre er tjenerer. Tjenerne tilbyr tjenester, og samvirke mellom systemene er mulig fordi alle har et standardisert grensesnitt.² I følge Noark 5-standarden er tjenesteorientert arkitektur teknologi-uavhengig, men den mest aktuelle formen er såkalte web services.³

Australske Barbara Reed, sentral bidragsyter til en rekke ISO-standarder på arkivfeltet, forklarer web services slik: Grensesnittene er kontaktflater. De må være åpne for forespørsler fra eksterne dataprogrammer.⁴ Forespørselene kommer i form av XML-kodete meldinger. Det meldingene ber om av handlinger

eller informasjon, kalles tjenester. Komponentene som spør, er tjenerer. De fungerer som integrerende ledd mellom klientene. Reed skriver at tjenermeldingene er veldig små elementer som beveger seg «at phenomenal speed over networks».⁵ Ved å sette sammen flere slike snutter i sekvens, kan man til sammen få gjennomført en forretningsprosess. Å lenke det hele sammen med protokoller og plassere tjenermeldinger på rett plass i arbeidsflyten, kalles koreografi eller orkestrering. Alle elementer i en web service kan gjenbrukes og deles. Dermed oppstår muligheten for å bygge opp arkitektur ved å plukke og mikse. Den enkelte bitene i byggesettet kan også byttes ut, så lenge grensesnittet er uendret.⁶

NORSKE BYGGEKLOSSER

Noark 5 v.3.1 hevder standarden definerer sitt grensesnitt slik at Noark 5-systemer vil kunne utføre tjenester for andre data-systemer, for eksempel fungere som journal- og arkivtjeneste for fagsystemer.⁷ Ståa i praksis, er at delprosjektet «Noark 5 tjenestegrensesnitt» i SAMDOK-programmet har som mål å utvikle en allment brukbar tjeneste for automatisk arkivering fra fagsystem, basert på GeoIntegrasjon fra plan- og byggesaksfeltet.⁸ Riksarkivets Vilde Ronge, som skriver om dette i Arkivråd 1/15, bruker beskrivelsen «programmere et kall» som synonym for å kode en tjenestemelding. Integrasjon med arkivkjerne er uansett endestasjonen i forretningsprosessen. Når man i e-forvaltningspolitikk etterlyser tjenesteintegrasjon, handler det om

² Kulturdepartementet, «Arkivmeldinga», 2012-2013, 98. ³ Riksarkivaren, Noark 5 v. 3.1 Standard for elektronisk arkiv, 262. ⁴ Reed, «Service Oriented Architectures and Recordkeeping», 3. ⁵ Ibid, 9. ⁶ Ibid, 5-6. ⁷ Riksarkivaren, Noark 5 v. 3.1 Standard for elektronisk arkiv, 262. ⁸ Ronge, «Arkivdanning i SAMDOK?», 9.

Bilde: Hanne Isdal

IKKE TJENESTE: Parkdrift er en offentlig oppgave til glede for befolkningen, men regnes ikke som «tjeneste».

leddene foran, der folk og forvaltning møtes med IKT som middel.⁹

TJENESTEINTEGRASJON KORTFATTET DEFINISJON

Herbjørn Andresen, doktor i forvaltningsinformatikk, forklarer tjenesteintegrasjon som forbindelsen mellom fronttjenester og fagsystem. Fronttjenester er førstelinjen, der publikum tar kontakt for å få veiledning eller initiere en sak. For å få saken til behandling, og informasjon om saken til parten, må fronttjenesten integreres med et saksbehandlingssystem.¹⁰ «Integrasjon»¹¹ betyr her å alt koble sammen slik at flere ledd danner en helhet. Andresen skiller mellom svak og sterk integrasjon. Integrasjonsstyrke uttrykker i hvilken grad henvendelser fra fronttjeneste blir fanget opp og behandlet

i andre deler av IT-systemet, såkalt backoffice-tjenester, utdyper Andresen. Muligheten for samvirke mellom ulike backoffice-tjenester er også relevant.¹²

Fronttjenestene kan være søknadskjemaer eller mulighet til å følge saks-gang. Backoffice er beslutnings- eller beslutningsstøttesystemer. I den første typen skjer automatisert saksbehandling i systemer der rettskildene er transformert til programkode. I den andre typen innhentes informasjon. Forvaltningsansatte fatter deretter vedtak basert på større eller mindre grad av skjønn.¹³

TJENESTEINTEGRASJONSTYPER

En fronttjeneste kan opptre uten integrasjon, som i vedtakssimulator der publikum kan prøvekjøre saken sin.¹⁴

Eksemplet Altinn har felles fronttjeneste integrert mot mange backoffice. Dermed oppfylles intensjonen om helhetlig sam-ordning, der borgeren ikke skal trenge kunnskap om hvordan forvaltningen fordeler ansvar seg imellom.¹⁵ Eksemplet Minside har ulike fronttjenester mot felles backoffice.

Kgrav, fra Oslo kommunes arealforvaltende etater og Statens Vegvesen, er et verktøy for å koordinere arbeid under bakken på strekninger over 40 meter, slik at flere aktører kan benytte anledningen når det først skal graves et digert hull. Kgrav er for næringslivet, men publikum kan holde seg informert i en egen portal.¹⁶ Dette er en mange-til-mange-integrasjon, i likhet med systemet for elektronisk resept. Bytte av fastlege

⁹ Schartum, «Den menneskelige faktor i elektronisk forvaltning», 115. ¹⁰ Andresen «Systemintegrasjon i e-forvaltningen og følgene for dokumentasjon av systemenes rettslige innhold», 227. ¹¹ Integrasjon er ikke et oppslagsord i Hjalmar Falk og Alf Torps *Etymologisk ordbog over det norske og det danske sprog 1903-1906*. Begrepet brukes i dagligtale om assimilering og inkludering av minoriteter. ¹² Andresen «Systemintegrasjon i e-forvaltningen og følgene for dokumentasjon av systemenes rettslige innhold», 234. ¹³ Schartum, «Systemutvikling i rettslig perspektiv», 203-204, 211. ¹⁴ Ibid, 239. ¹⁵ Schartum, «Den menneskelige faktor i elektronisk forvaltning», 123. ¹⁶ Gravemelding.no, «Kgrav».

derimot, skjer via én front mot ett fagsystem.¹⁷ Min fastlege, eResept, europeisk helsetrygdkort, Mine eiendeler og Mine vaksiner er eksempel på samling av beslektede tjenester i en portal der tema defineres av «livsområde». Nyskapingen Mine vaksiner har form som en trekroner: Portalen henter informasjon fra fagsystemet SYSVAK, som igjen henter data fra alle helsestasjonene.¹⁸

AUTOMATISERINGSGRAD

Andresens eksempel på automatisk beslutning er barnetrygd, der systemene er sterkt integrerte.¹⁹ Per 2013 var frikort for helsehjelp og barnetrygd enestående som såkalte proaktive tjenester, der mottaker ikke trenger å gjøre noe for å utløse tjenesteprosessen, opplyser Difis nyeste statusrapport for digitalisering.²⁰ Sterk integrasjon kan passe for saks typer med få kriterier som er lette å formalisere, det vil si kode med tillatte verdier.²¹ Eksemplet på svak integrasjon er søknad om skjenkebevilling, der hver kommune har sin løsning. Saksfeltet har både nabohensyn og skjenkepolitiske føringer å legge inn i skjønnet. Det spørres da om man kan oppnå mer enn svak integrasjon.²²

Hovedopptak til barnehageplass skulle man tro var en kandidat til sterk integrasjon: En kvantitativ lovfestet rettighet knyttet til kriteriene fødselsdato og kommunegrense. Men; søkerne oppfatter ikke «1 stk barnehageplass» som et gode med ensartet kvalitet. Med konkurranse oppstår behov for prioriteringsregler. Søkerne deles i «spesielle behov», «har søsken» og resten. Førsteprioritet er gjenstand for skjønn på grunn av politisk beslutning om ikke å gi ufortjent forrang. For å oppnå sterk tjenesteintegrasjon, måtte man ha formalisert hvilke medfødte diagnoser som kvalifiserer til å komme først i køen. Det ville hjelpe foreldre som mangler kunnskap eller kampvilje, men kan bli for firkantet for barna som

fungerer svakere enn forventet.

TJENESTEINTEGRASJONENS PLESS I E-FORVALTNINGEN

Direktoratet for forvaltning og IKT deler tjenestene i fire kategorier: Generell, individuell, avansert individuell, og proaktiv, der de tre siste innebærer at forvaltningen bruker individinformasjon de allerede har i fagsystemer.²³ Ergo nyttes tjenesteintegrasjon. De generelle tjenestene er grupperettet og behovet for integrasjon vil avhenge av om fronttjenesten kan kodes med alle relevante variabler, eller om det trengs kontakt med et fagsystem. Typiske generelle tjenester er søk/oppslag, informasjon, kart og kalkulatorer.²⁴ De to mest utbredte typene individrettede tjenester, var tilbud om henholdsvis å se, eller endre, personopplysninger.²⁵

Et vekstområde for tjenesteintegrasjon er i forbindelse med saksbehandling av enkeltvedtak. På dette området preges Norden av høy automatiseringsgrad, implisitt sterk tjenesteintegrasjon, skriver Schartum, særlig når tema er penger eller utdanning.²⁶ Difis statusrapport fra 2013 støtter dette, da departementsområdene kunnskap og finans står for over 30 tjenester hver, mens snittet er 10. Nav, Statens pensjonskasse, Skatteetaten og Lånecassen er de største aktørene.²⁷ Innen tjenester for utdanning, var Samordna opptak en pioner, med bruk av web-teknologi som bandt sammen sentralsystemet med 45 opptaksorganer allerede fra 1996.²⁸ Noark 5-standardene nevner elektroniske høringer som bruksområde,²⁹ noe som glir over mot «Demokrati».

UTFORDRINGER OG LØSNINGSFORSLAG

Det bør nevnes at tjenesteintegrasjon er nært koblet til elektronisk signatur, synonymt digital signatur. Hensikten med elektronisk signatur er å kontrollere

tilgang til tjenester. Elektronisk identitet er et komplementært gode, etterspurt fordi den er en forutsetning for å bruke konkrete tjenester, påpeker de Brisis.³⁰ Ståa for digitale signaturer da Kulturdepartementet skrev Arkivmeldinga var at de verken var «*integrerte i systema eller har fått ein praktisk bruksmåte i korrespondanse eller i arkiv*».³¹ Også på andre områder maler forvaltningens kvern langsomt i retning av digitalt førstevalg.³² Umodenteknologi og variabel teknologiutbredelse er grunnlag for flere utfordringer med digitale elektroniske tjenester, men grensegangen mot hvilke som er arkivfaglige er diffus.

DOKUMENTFANGST: ENVEIS INFORMASJONSSTRØM

I 2013 pekte KS og Fredrikstad kommune på manglende funksjonalitet når kommuner skal rapportere til staten via elektroniske skjema. Det manglet automatisk «tilbakearkivering». Kommunen ble nødt til å skrive ut skjemaet før de trykket send, og dernest scanne det inn igjen til eget arkiv.³³ Altinn kan aldri erstatte et arkivsystem og statlige organer kan ikke overta arkivansvaret for en kommune, understreket Anne Mette Dørum og Ingerid Gjølstad i sin artikkel i Arkivråd.³⁴ Den foreslåtte løsningen var en bedre felles standard for skjema-rapportering, noe KS vil være pådriver for i 2013-2015.

DOKUMENTASJON OG INNSYN I EN DIFFUS FORVALTNING

Bør arkivarer delta direkte i fagsystemutvikling? Eller er hovedhensynet å pukke på at systemene skal være fullgodt dokumentert?³⁵ Andresen påpeker at oppdatert beskrivelse ofte mangler,³⁶ samt at deler av det rettslige innholdet befinner seg mellom komponentene ved bruk av tjenesteintegrasjon.³⁷ Dermed vil et krav om innsyn etter personopplysningslovens § 22 (rett til informasjon om automatiserte avgjørelser) være umulig å innfri.³⁸

¹⁷ Andresen, «Systemintegrasjon i e-forvaltningen og følgene for dokumentasjon av systemenes rettslige innhold», 235. ¹⁸ Direktoratet for forvaltning og IKT. *Digitale tjenester i staten. Statuskartlegging*, 43. ¹⁹ Andresen, «Systemintegrasjon i e-forvaltningen og følgene for dokumentasjon av systemenes rettslige innhold», 236. ²⁰ Direktoratet for forvaltning og IKT. *Digitale tjenester i staten. Statuskartlegging*, 5, 15, 24. ²¹ Schartum, «Systemutvikling i rettslig perspektiv», 217. ²² Andresen, «Systemintegrasjon i e-forvaltningen og følgene for dokumentasjon av systemenes rettslige innhold», 237. ²³ Direktoratet for forvaltning og IKT. *Digitale tjenester i staten. Statuskartlegging*, 23-24. ²⁴ Ibid, 23. ²⁵ Ibid, 6. ²⁶ Schartum, «Den menneskelige faktor i elektronisk forvaltning», 117. ²⁷ Direktoratet for forvaltning og IKT. *Digitale tjenester i staten. Statuskartlegging*, 30. ²⁸ Løvdaal, «Samordna opptak: Norge samlet til ett utdanningsrike?», 164. ²⁹ Riksarkivaren, *Noark 5 v. 3.1 Standard for elektronisk arkiv*, 144. ³⁰ de Brisis, «Elektronisk ID: Hvordan utløse potensialet for elektroniske tjenester fra forvaltningen?», 292. ³¹ Kulturdepartementet, «Arkivmeldinga», 2012-2013, 19. ³² Norsk Arkivråd, «Dokumentasjon som digitalt førstevalg», 4. Digitalt førstevalg er et politisk slagord fra St.meld.nr. 19 (2008-2009) Ei forvaltning for demokrati og fellesskap. Digitalt førstevalg betyr at dialog mellom offentlige virksomheter og med næringsliv og innbyggere helst skal foregå elektronisk. ³³ Gjølstad og Dørum, «Kommunenes utfordringer med statlige skjema på nett», 10. ³⁴ Ibid, 11. ³⁵ Andresen «Systemintegrasjon i e-forvaltningen og følgene for dokumentasjon av systemenes rettslige innhold», 242. ³⁶ Ibid, 233. ³⁷ Ibid, 235. ³⁸ Personopplysningsloven, Kap III, § 22, 2000.

SELVBETJENTE TJENESTER: RIKTIG OG KONSISTENT AMBISJONSNIVÅ

Selvbetjening krever presise regler for digital signering, påpeker Schartum.³⁹ En het sak våren 2015 var at den statlige innloggingsløsningen MinID ikke er godkjent autentisering for søknad om foreldrepenger fra NAV. Utover kritiske spørsmål til sikkerhetsnivået, og dermed tolkning av eForvaltningsforskriften § 4,⁴⁰ redesignet den frustrerte søkeren like godt hele tjenesten. Uttrykket «sette strøm på papirskjemaer»⁴¹ betyr at det skorter på integrasjon mellom front- og fagsystem. I den nyeste kartleggingen av digitale tjenester i 68 statlige organer, fant Difi store mengder strømsatte skjema: Av 776 kartlagte tjenester kunne bare 183 kalles digitale.⁴² Færrest ekte digitale tjenester fantes på områdene næring, arbeid, barn og familie.⁴³ Søknad om foreldrepenger hadde for øvrig det femte høyeste brukervolumet av de ikke-digitale tjenestene.⁴⁴ Der dårlig integrasjon skaper manuelt ekstraarbeid for arkivpersonell, har arkivleder sterk interesse av å delta i systemutviklingen. Ett sted å skaffe kunnskap er Digitaliseringsrundskrivet, med årlig oppdaterte pålegg og anbefalinger for statsforvaltningen.⁴⁵

KONKLUSJON

Tjenesteintegrasjon er en måte å forbinde datasystemer med hverandre, som gjør det teknisk mulig å tilby befolkningen tjenester innen informasjon og saksbehandling. Integrasjonen skjer mellom en internettfrent og forvaltningens beslutnings- eller beslutningsstøttesystemer. Slik kan befolkningen ha målrettet kontakt med forvaltningen fra sin egen hjemme-PC – eventuelt i en fjern fremtid oppleve at flere behov blir dekket automatisk, basert på samordnet gjenbruk av offentlig innsamlet informasjon. ■

Referanser

Andresen, Herbjørn. «Systemintegrasjon i e-forvaltningen og følgene for dokumen-

tasjon av systemenes rettslige innhold». I *Elektronisk forvaltning på norsk* redigert av Arild Jansen og Dag Wiese Schartum. 227-243. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, 2008.

Brisis, Katarina de. «Elektronisk ID: Hvordan utløse potensialet for elektroniske tjenester fra forvaltningen?» I *Elektronisk forvaltning på norsk. Statlig og kommunal bruk av IKT* redigert av Arild Jansen og Dag Wiese Schartum, 285-318. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, 2008.

Direktoratet for forvaltning og IKT. *Digitale tenester i staten. Statuskartlegging*. Difi-rapport 2013:9. 27.05.2015. http://www.difi.no/sites/difino/files/digitale-tjenester-i-staten-statuskartlegging_1.pdf

Eikås, Tuva Sverdstad. «Gravide Tuva gikk lei av skjema fra steinalderen. Så hun laget sitt eget – vær så god, NAV!» aftenposten. no 08.04.2015. http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/Gravide-Tuva-gikk-lei-av-skjema-fra-steinalderen-Sa-hun-laget-sitt-eget--var-sa-god_-Nav-7971451.html

Gjølstad, Ingerid og Anne Mette Dørum. «Kommunenes utfordringer med statlige skjema på nett». *Arkivråd* nr 3 2013: 10-11.

Gravemelding.no. «K-grav». 24.05.2015. <https://gravemelding.no/tjenester/kgrav>

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. «Digitaliseringsrundskrivet». regjeringen. no 26.08.2014. <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/Digitaliseringsrundskrivet/id766322/>

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. «Felles elektronisk tjenesteyting i offentlig sektor – høring av arbeidsgrupperapport om felles IKT-arkitektur». Regjeringen.no. 23.05.2015. <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/horingsbrev/id518984/>

Kulturdepartementet. «Meld. St. 7 (2012-2013) Arkiv». regjeringen.no. 02.05.2015. <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/meld-st-7-20122013/id707323/?docId=>

STM201220130007000DDDEPIS&ch=1&q=

Løvdal, Einar S. «Samordna opptak: Norge samlet til ett utdanningsrike?» I *Elektronisk forvaltning på norsk. Statlig og kommunal bruk av IKT*, redigert av Arild Jansen og Dag Wiese Schartum, 145-172. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, 2008.

Norsk Arkivråd. «Dokumentasjon som digitalt førstevalg». Kurslysark 05.-06.05.2015.

Personopplysningsloven. Lov om behandling av personopplysninger av 14.04.2000 nr 31. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2000-04-14-31/KAPITTEL_3#KAPITTEL_3

Reed, Barbara. «Service Oriented Architectures and Recordkeeping». *Records Management Journal* Volume 18, No. 1 2008: 1-14. Lastet ned fra pensumsidene for emnet Arkiv2020 10.04.2015. <http://www.uio.no/studier/emner/hf/ikos/ARKIV2020/v15/pensumliste/index.html>

Riisnæs, Rolf. «Elektronisk samhandling med og i forvaltningen – eForvaltningsforskriften». Lastet ned fra Arkiv2020-rommet i Fronter/Litteratur. 27.05.2015.

Riksarkivaren. *NOARK 5 Standard for elektronisk arkiv, v.3.1*. Arkivverket.no. 09.05.2015. Lastet ned fra <http://www.arkivverket.no/arkivverket/Offentleg-forvaltning/Noark/Noark-5> Ronge, Vilde. «Arkivdanning I SAMDOK?» *Arkivråd* nr 1 2015: 8-9.

Schartum, Dag Wiese. «Den menneskelige faktor i elektronisk forvaltning». Yulex 2010: 113-126. Lastet ned fra Universitet i Oslo Juridisk fakultet. 26.05.2015. <http://www.jus.uio.no/ifp/om/organisasjon/seri/forskning/publikasjoner/yulex/>

Schartum, Dag Wiese. «Systemutvikling i rettslig perspektiv». Yulex 2008: 203-228. Lastet ned fra pensumsiden for emnet Arkiv2020. 26.05.2015. <http://www.uio.no/studier/emner/hf/ikos/ARKIV2020/v15/pensumliste/index.html>

³⁹ Schartum, «Systemutvikling i rettslig perspektiv», 226. ⁴⁰ Riisnæs, «Elektronisk samhandling med og i forvaltningen – eForvaltningsforskriften», 6. ⁴¹ Eikås, «Gravide Tuva gikk lei av skjema fra steinalderen. Så hun laget sitt eget – vær så god, NAV!» ⁴² Direktoratet for forvaltning og IKT. *Digitale tenester i staten. Statuskartlegging*, 5. ⁴³ Ibid, 6. ⁴⁴ Ibid, 21. ⁴⁵ Kommunal- og moderniseringsdepartementet, «Digitaliseringsrundskrivet».

Digitalisering og arkiv

- Digitalisering av historiske arkiv
- braArkiv N5 – NOARK 5 godkjent arkiv
- Effektiv digitalisering av innkommende post
- Rådgivning
- Integrasjoner med fagsystemer

Nyhet:

Skytjenesten **filSplitt** – splitt opp store samlefiler og vedlegg

Geomatikk IKT

7004 Trondheim • 73 10 99 50 • www.geomatikk-ikt.no •
Dokumenthåndtering, datafangst i felt og konsulenttjenester

historisk arkiv • innkommende post • integrasjon med fagsystem

● effektiv hverdag

Geomatikk IKT har moderne og effektive produksjonslinjer for skanning og arkivering av dokumenter, kart og tegninger. Vi har løsninger for digitalisering og arkivering av historiske arkiver og for nye, papirbaserte dokumenter.

Vårt mål er at kundene skal oppnå effektive arbeidsprosesser!

Vi har bred kompetanse og erfaring innen området, og ønsker derfor å være en samarbeidspartner ved innføring av digitale arkivløsninger.

Oslo kommune valgte Geomatikk IKT

Geomatikk IKT ble tildelt kontrakten for digitalisering av det papirbaserte byggesaksarkivet til Oslo kommune. Oppdraget skal gjennomføres over to år. Arkivet består av fire millioner dokumenter som tilsvarer omtrent en kilometer arkivhyller.

Digitaliseringen av byggesaksarkivet er et av de første prosjektene i Oslo kommunes «Program for elektroniske tjenester», hvor «Helhetlig satsing på digitalisering av tjenestene» er meget sentralt.

Når Oslo kommune velger Geomatikk IKT gjøres dette på bakgrunn av selskapets erfaring, kompetanse og gjennomføringsevne.

Vi i Geomatikk IKT er stolt og glad for å bli valgt som leverandør for Oslo kommune og ser frem til å gjennomføre prosjektet.

Geomatikk IKT har levert digitaliseringstjenester og digitale arkiv gjennom 15 år til over 70 norske kommuner. Selskapet utvikler moderne og effektive verktøy for digitalisering og digitale arkiv, som integreres med fagsystemer og sak-/journalssystemer. Programvaren støtter GeoIntegrasjonsstandarden og er et godkjent Noark 5 system.

NASJONAL DUGNAD FOR ARKIV – KARTLEGGING AV FYSISK OG ELEKTRONISK SKAPT ARKIVMATERIALE I STATLIG SEKTOR

Av Tine Berg Floater, underdirektør i Riksarkivet og prosjektleder

Arkivverket igangsatte våren 2015 et omfattende prosjekt for å kartlegge fysiske og elektroniske arkiver som befinner seg i statsforvaltningen. Prosjektet hadde en stram tidsramme og krevde stor medvirkning fra arkivskaperne. Resultatet er overveldende og verdifullt.

Målet med kartleggingen var i hovedsak todelt: Man skulle for det første framskaffe konkrete tall over hvor mye fysisk arkivmateriale som befant seg i forvaltningen, hvilken tilstand dette var i og hvorvidt det inneholdt særlig arkivmateriale som kart, tegninger, foto, film eller lyd. For det andre skulle man få oversikt over hvilke IT-systemer som ble benyttet i statlig sektor og hvilken funksjon disse hadde.

Hensikten med prosjektet var først og fremst å svare på en bestilling fra Kulturdepartementet for å få fram et bedre faktagrunnlag i budsjettprosessen og konkretisere depotbehovet framover, men det var også et ønske om å få bedre oversikt over bevaringsverdige arkiver. I tillegg var det ønskelig å benytte kartleggingsresultatene i oppgaveløsningen, nemlig ved å kunne gi innspill til hvordan Riksarkivet og statsarkivene bedre kunne drive depot-, bevaring- og tilsynsarbeid. Sist men ikke minst, ønsket man å skaffe et faktagrunnlag for bedre å imøtekomme forvaltningens behov.

KORT TIDSRIST

Prosjektorganisasjonen startet i begynnelsen av mars og hadde i utgangspunktet deadline allerede 1. mai. Denne ble utvidet med en måned, men prosjektet leverte grunnlagsdataene til departementet 21. mai og avsluttet arbeidet uka etterpå. Hvordan kom vi i mål?

Bilde: Photodune

Prosjektdeltakerne besto av en tverrfaglig gruppe med representanter fra flere seksjoner og med en variert faglig bakgrunn. Det ble lagt stor vekt på å informere forvaltningen tidlig om prosjektet og strukturere kartleggingen ved å fokusere på de mest prekære områdene. Ved hjelp av piloter fra noen av de største virksomhetene ble det klart at undersøkelsen måtte sendes ut på en slik måte at respondentene kunne styre hvilket nivå som svarte avhengig av om svarene gjaldt fysisk eller elektronisk arkivmateriale, og vi fikk også gode tilbakemeldinger som støttet hvordan spørsmålene kunne forstås.

KARTLEGGINGENS OMFANG

Vi laget en spørreundersøkelse som ble sendt ut til nærmere 300 respondenter på øverste og nest øverste nivå i forvalt-

ningen. Mottakerne fikk ansvar for å videresende spørreundersøkelsen til sine underliggende virksomheter. Vi laget en nettside som forklarte mer om hensikten ved kartleggingen, ga en oversikt over spørsmålene og forklarte terminologien som ble brukt. Undersøkelsen var bygd opp i tre hoveddeler: spørsmål om respondenten, spørsmål om fysisk arkivmateriale og om elektronisk arkivmateriale. Arkivskaperne fikk ti dager på å svare. Deretter fikk sentrale institusjoner en påminnelse dersom de ikke hadde svart. Noen få fikk noen dagers utsettelse på å svare dersom de hadde behov for det. Undersøkelsen var bygd opp slik at alle virksomheter med en oppdatert arkivplan forholdsvis enkelt skulle kunne svare.

Undersøkelsen kartla arkivsituasjonen i hele statsforvaltningen. Vi utelot offentlige etater som ikke er underlagt offentlighetsloven, og vi kartla ikke helsefor-etak. Dette siste fordi Norsk Helsearkiv nylig har kartlagt alle pasientarkiver og at det i den prosessen er anslått hvor mye som eksisterer av administrativt arkiv, men her er det behov for en nærmere gjennomgang. Vi kartla heller ikke privatarkiver.

OVERVELDENDE RESPONS

Prosjektet fikk inn svar fra nær 100 % av mulige respondenter. Bare små enheter som ikke har ansatt egen arkivfaglig ansvarlig, unnløt å svare. Totalt mottok vi ca. 4000 unike og relevante svar. I tillegg kom over tusen rapporter som viser at arkivdanningen og produksjon av bevaringsverdig informasjon skjer i andre kanaler enn de lover og forskrifter fanger opp. Responsen var særlig god fra justissektoren og kunnskapssektoren. Vi ser at arkivsektoren er full av dyktige medarbeidere som bryr seg om arkivene de forvalter og som ønsker å bidra til enda bedre dokumentforvaltning. Mange gjorde en flott innsats i rapporteringsarbeidet. I prosessen hadde vi over 150 arkivledere direkte i tale, og informasjonen som ble innhentet også muntlig og de signalene som kom inn, er svært nyttige. Utfordringen videre blir å følge opp svarene og etterspørre ytterligere kvalitativ informasjon.

Til sammen ble det rapportert om ca. 280 800 hyllemeter arkivmateriale som befinner seg hos arkivskaper. Det anslås at ca. 40 % kan kasseres, men kassasjonsgraden er ulik avhengig av på hvilket nivå dokumentasjonen er produsert. Det er mindre materiale som antas kassabelt i departementene enn på lavere nivå i forvaltningen. Videre ble det anslått hvor mye papirmateriale som vil komme til. Når man så legger til de administrative helsearkivene (ca. 20 000 hyllemeter) og privatarkivene (ca. 30 000 hyllemeter), finner vi at Arkivverket må forholde seg til ca. 220 000 hyllemeter fysisk arkivmateriale til sammen. Det er mer enn hva vi tidligere har antatt. Det er også betydelig mer enn hva depotinstitusjonene har plass til i dag. Det blir en utfordrende oppgave å løse hvordan

Bilder: Fredrik Larsen Lund

Arbeidsgruppa i KASS2015-prosjektet: F.v. Kari Ansnes, Kari Frodesen, Tine Berg Floater (leder) og Stian Norli. Olav Hagen Sata-slåtten og Arne Kristian Groven var fraværende da bildet ble tatt.

bevaringen best kan skje framover. Over 100 000 hyllemeter ønskes avlevert i løpet av de første fem årene. Over en tredel av arkivskaperne melder at det er en utfordring at deler av Arkivverket nå har innført avleveringsstopp grunnet fulle magasiner

Videre ble det rapportert om forholdsvis små mengder særlig materiale. 10 % av respondentene meldte om at de hadde denne typen arkivsaker. Det er å bemerke at vi kun etterspurte hele serier, ikke enkelt dokumenter. Det ble innrapportert at oppbevaringsforholdene generelt er gode. Vi fikk inn 52 meldinger om skadet materiale, fortrinnsvis vannskader, på hele eller deler av arkiver.

UTFORDRENDE FAGSYSTEMER

Vi fikk inn rapporter om over 2100 IT-systemer. 340 av dem er Noark-systemer. Over 1100 er unike fagsystemer som inneholder bevaringsverdig informasjon. I tillegg vet vi at helsesektoren har flere tusen ulike fagsystemer. Over 200 Noark-systemer er allerede avsluttet og krever oppfølging, og flere titalls fagsystemer er avsluttet før 2010 og må reddes. Det ble rapportert om svært ulike funksjoner, noe som gir oss et godt grunnlag å arbeide videre med. Generelt ser vi at det er behov for å gå inn mye tidligere i arkivdanningen og støtte arkivskaperne.

PROSJEKTETS RESULTAT

I tillegg til at vi klarte å svare på Kulturdepartementets bestilling innen tidsfristen, har vi nå et fantastisk grunnlagsmateriale for det videre arbeidet med å skjotte oppgavene våre og prioritere mellom dem. Men kartleggingsprosjektet ga oss også noen ekstragevinster vi i utgangspunktet ikke forventet. Blant annet ble arkiv satt på dagsorden ute i virksomhetene og faget og oppgavene fikk et løft. Vi ser også at prosjektet var god omdømmebygging for Arkivverket. Forhåpentlig har flere arkivskaper et inntrykk av et bedre og tettere forhold til depotinstitusjonen sin. Arkivskaperne har vært en del av en nasjonal dugnad der arkiv er satt på dagsorden. Vi har også fått tatt temperaturen på arkivsektoren og vi har bygd opp et enestående konkret nettverk.

Foruten at vi har levert datagrunnlaget til våre overordnede og til alle enhetene i Arkivverket og utarbeidet en kort analyse av materialet, har prosjektet foreslått oppfølginger med bakgrunn i grunndataene som kartleggingen førte med seg. Dette er innspill som går direkte inn i arbeidet Arkivverket foretar seg. Disse forslagene og mer om prosjektet kan du lese om på nettsidene våre www.arkivverket.no. ■

LAGRING I SKYEN ER BÅDE EFFEKTIVT OG ØKONOMISK

Av Anne Mette Dørum, spesialrådgiver, KS

I juni lanserte KS en rapport om juridiske forhold ved bruk av nettsky i kommunal sektor. Rapporten er en mulighetsstudie, som sier noe om hva som er tillatt med det lovverket vi har i dag, eller som kunne vært tillatt med en litt annen praktisering av dagens lovverk. Sammen med rapporten publiserte KS en sjekkliste og en «mal» for å søke Riksarkivet om å benytte skytjenester for arkivformål.

Bilde: Photodune

INNLEDNING

Skytjenester er en samlebetegnelse på alt fra dataprosessering og datalagring til programvare på servere som er tilgjengelig fra eksterne serverparker tilknyttet Internett. For kommunene kan bruk av skytjenester til lagring være en hensiktsmessig og sikker løsning.

På oppdrag av KS har advokatfirmaet Føyen Torkildsen foretatt en mulighetsstudie av de juridiske forholdene ved bruk av nettskytjenester i kommunal sektor og utarbeidet en sjekkliste til bruk ved anskaffelse av skybaserte løsninger.¹ Selve innholdet i rapporten er det konsulenten, Advokatfirmaet Føyen Torkildsen AS, som står ansvarlig for, men utredningen sammen med sjekklisten gir likevel kommunesektoren (og andre offentlige etater) et godt verktøy for å komme i gang med skyløsninger, og for å gjøre det riktig med en gang.

Det eksisterer et betydelig mulighetsrom for å ta i bruk nettskytjenester i kommunal sektor. Konsulentene påpeker at dette kan gjøres enda større ved noen endringer i forvaltningspraksis, særlig hos Riksarkivaren. Arkivloven og bokføringsloven, slik de tolkes i dag, framstår også som hindre for økt bruk av nettsky.

Det er lov til å lagre de fleste typer data i skyen, men kommunene må planlegge og gjennomføre anskaffelsen riktig, sørge

for avtaler som dekker faktiske behov og ha gode kunnskaper om hvor dataene er lagret (hvilket land), hvem som kan se dataene og hva de kan gjøre med dem. Når dette er på plass, kan det faktisk være tryggere å bruke en skytjeneste enn å ha dataene lagret lokalt hos seg.

Utredningen inneholder en sjekkliste for hvilke vurderinger som må gjøres ved bruk av skytjenester, så som personopplysningslovens krav til vurdering av dataene som skal legges ut og risikoanalyser som må gjennomføres, krav til sikkerhet, avveining av risiko, vurdering av landrisiko etc.

Rapporten tar for seg både forvaltningsloven, lov om offentlige anskaffelser og GPA-avtalen, reglene om vern av personopplysninger, sikkerhetsloven, bokføringsloven og arkivloven. Den største juridiske utfordringen knytter seg til arkivloven og bokføringsloven. De øvrige regelverkene er i utgangspunktet ikke til hinder for bruk av skytjenester i kommunal sektor, men de stiller konkrete krav som må oppfylles.

Kommunene må foreta en tilstrekkelig risikovurdering i henhold til personopplysningsloven og personopplysningsforskriften før de tar i bruk en konkret skytjeneste. Det er også viktig at kommunene sikrer at de inngår en tilstrekkelig databehandleravtale med leverandøren av

skytjenesten. Hva kommunene bør sikre at er regulert i en slik databehandleravtale fremgår av retningslinjene i den endelige rapporten.

Kommunesektoren har et ønske om å bruke skytjenester for arkiveringsformål, men arkivloven og Riksarkivets praksis står i veien for dette. For at kommunene skal kunne få full utnyttelse av sine skytjenester, har KS fått Advokatfirmaet Føyen Torkildsen AS til å utarbeide en generell søknad til Riksarkivet om dispensasjon fra arkivlovens bestemmelser om forbud mot å føre arkiv ut av landet. Alle kommuner som ønsker det kan ta utgangspunkt i denne søknaden.

Den endelige rapporten er et resultat av en rekke juridiske undersøkelser samt svar på spørreundersøkelser som har blitt sendt ut til 30 kommuner og enkelte fylkeskommuner. I tillegg har det blitt utført dybdeintervju av tre kommuner og av fire leverandører av skytjenester.

FORMÅLET MED RAPPORTEN

Hovedformålet med rapporten er å gi kommunal sektor forståelse for regelverket rundt skytjenester og gi praktiske råd om hvilke muligheter kommunal sektor har for å ta i bruk skytjenester.

Under denne mulighetsstudien har det blitt fokusert på hva dagens lovverk faktisk tillater, og hva kommunene

¹ Lagring i skyen er både effektivt og økonomisk. KS. Publisert 25.06.2015. Internett: <http://www.ks.no/fagomrader/utvikling/fou/fou-rapporter/nettsky-lonner-seg/>

faktisk kan og bør gjøre for å oppfylle kravene i gjeldende lovgivning hvis de ønsker å bruke skytjenester. Videre tar rapporten for seg hvorvidt det er behov for endringer i lov- og regelverk, og hvilke endringer dette i så fall bør være.

Skytjenester er en samlebetegnelse på alt fra dataprosessering og datalagring til programvare på servere som er tilgjengelig fra eksterne serverparker tilknyttet internett. Det er vanlig å skille mellom Software som tjeneste (Software as a Service), Plattform som tjeneste (Platform as a Service) og Infrastruktur som tjeneste (Infrastructure as a Service). Disse tjenestene kan leveres i form av offentlig tilgjengelig sky (Public Cloud), privat tilgjengelig sky (Private Cloud – benyttes innenfor en bedrift eller et konsern), eller en hybrid sky (Hybrid Cloud – som er en kombinasjon av de to andre leveranseformene). De juridiske og informasjonssikkerhetsmessige problemstillingene vil langt på vei være de samme, uavhengig av tjeneste- eller leveranseform, selv om de konkrete vurderingene og tiltakene som må iverksettes kan være forskjellige.

JURIDISKE UTGANGSPUNKTER

Felles for større anskaffelser innenfor både outsourcing av IT og skytjenester er at det er en rekke juridiske rammebetingelser som skal oppfylles. Spesielt skytjenester er for mange virksomheter «upløyd mark», og man vet ikke alltid hvilke forhold som skal vektlegges og dermed heller ikke hvor mye tid og innsats som må settes av til å gjøre de nødvendige vurderinger. I tillegg møter man ofte store leverandører med sterk markedsposisjon og ofte også en sterk overbevisningskraft.

Hensikten med denne utredningen var å undersøke hvilke lover som er til hinder, eller som oppleves som et hinder for bruk av skytjenester, og hvorvidt det er behov for endringer i lovgivningen. Skytjenester har berøringspunkter med flere regelverk og reiser derfor flere komplekse juridiske problemstillinger.

ARKIVLOVEN

I følge arkivloven (LOV-1992-12-04-126) § 9 bokstav b er utgangspunktet at offentlig arkivmateriale ikke kan føres ut av landet uten etter særskilt samtykke fra Riksarkivaren. Denne bestemmelsen får stor betydning for kommunens adgang til å ta i bruk skytjenester.

Det kan stilles spørsmål ved i hvilken grad denne bestemmelsen – herunder unntakene – ut fra det opprinnelige formålet med bestemmelsen passer og får anvendelse på bruk av skytjenester levert fra utlandet. Denne regelen ble til for mer enn 20 år siden – det vil si i god tid før skytjenester i dagens form, eller databehandling og lagring i utlandet var en realitet.

Riksarkivet rettet i september 2014 en henvendelse til Kulturdepartementet vedrørende lagring av elektroniske arkiver på servere i utlandet. Der fremgår det at Riksarkivet mener at på bakgrunn av arkivloven § 9 bokstav b, kan arkiver ikke lagres på servere som befinner seg utenfor Norges grenser. Dette gjelder også sikkerhetskopier av arkiver. Slik regelverket er i dag er det således, ifølge Riksarkivets tolkning, ikke mulig å bruke skytjenester for å lagre arkiververdige materiale. Så lenge arkivet og sikkerhetskopien av arkivet befinner seg i Norge, kan imidlertid andre kopier av arkivet finne seg i utlandet.

Denne uttalelsen fra Riksarkivet er etter konsulentens oppfatning noe inkonsekvent, når de vurderer det slik at arkivmateriale ikke kan føres ut av landet. I arkivloven § 9, som Riksarkivet viser til, fremgår det at Riksarkivaren kan gjøre unntak gjennom samtykke. Dette innebærer at Riksarkivaren faktisk kan samtykke til at arkiv føres ut av landet.

Datatilsynet var opprinnelig skeptisk til bruk av skytjenester, men har etter hvert gjort seg kjent med teknologien og har gått over til å sette fornuftige kriterier for hvordan teknologien skal brukes. Konsulentene mener i rapporten at Riksarkivaren har et juridisk handlingsrom for å velge en tilsvarende tilnærming. At Riksarkivaren velger å ikke benytte

denne muligheten vurderes å være lite heldig, særlig med tanke på at formålet med denne bestemmelsen i arkivloven var å sikre at dataene ikke går tapt for ettertiden. Det kan gjøres på tilfredsstillende måte ved at det stilles krav i tilknytning til bruk av skytjenester.

Konsulentens vurderinger av arkivloven sammenfaller langt på vei med konklusjonene fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD), der en arbeidsgruppe har kartlagt hindringer i regelverk for bruk av skytjenester. Om arkivloven står det at arbeidsgruppen anbefaler at Kulturdepartementet ser nærmere på behovet for endring i arkivloven § 9 b om utførselsforbud.

Videre står det:

«Arkivloven gir Kongen myndighet til å gi utfyllende forskrifter til loven. Det bør vurderes om det er behov for endring av forskrift om offentlige arkiv, for å tillate lagring av arkiver fra offentlige virksomheter i skyløsninger med servere i utlandet. Riksarkivaren kan i tillegg gi særskilt samtykke til utførsel, og gruppen anbefaler at det utformes vilkår for dette.»

Riksarkivaren har selv uttalt seg om dette, senest 13.08.2015: ⁱⁱ

«Selv om Arkivverket har mottatt stadig flere spørsmål om hvordan regelverket forholder seg til skytjenester, har likevel kun to av disse vært en konkret søknad om særskilt samtykke til å lagre offentlig arkivmateriale på servere utenfor Norge. Slik lagring fører med seg mange og ulike typer problemstillinger som må utredes nærmere, og ettersom en tilsvarende søknad aldri har vært behandlet tidligere vil det nødvendigvis ta noe tid. Hva utfallet blir er fortsatt uvisst. Spørsmålet er oppe til offentlig [sic] debatt og det er foreløpig ikke tatt stilling til om det er aktuelt å vurdere endringer i arkivloven eller arkivforskriften for å legge til rette for skylagring i utlandet. Kommunal- og moderniseringsdepartementet er også i ferd med å utarbeide en nasjonal strategi for bruk av skytjenester. Alt dette er forhold som kan påvirke hvordan Riksarkivaren håndterer saken.»

ⁱⁱ Arkivloven og skytjenester – sikring eller hindring?. Arkivverket. Oppdatert 13.08.2015. Internett: <http://arkivverket.no/arkivverket/Arkivverket/Om-oss/Aktuelt/Nyhetsarkiv/Arkivloven-og-skytjenester-sikring-eller-hindring>.

BOKFØRINGSLOVEN

Bestemmelsene i bokføringsloven om oppbevaring av regnskapsmateriale får anvendelse også på regnskapsmateriale i kommuner og fylkeskommuner jf. forskrift om årsregnskap og årsberetning (for kommuner og fylkeskommuner) FOR-2000-12-15-1424 § 2.

I henhold til bokføringsloven § 13 annet ledd, skal som hovedregel regnskapsmateriale oppbevares i Norge. Dette er med på å begrense muligheten til å bruke skytjenester, hvor leverandørene ikke har servere plassert i Norge. Det finnes imidlertid enkelte unntak, bokføringsmateriale kan oppbevares i Danmark, Finland og Sverige, samt i andre land ved dispensasjon fra Skattedirektoratet.

Til tross for unntakene, vil bokføringsloven fort være til hinder for bruk av enkelte typer skytjenester. Noe av grunnen til dette er at de store leverandørene ofte ikke tilbyr mulighet for å oppbevare opplysningene i de ovennevnte EØS landene, men på servere andre steder i verden. I tillegg er Skattedirektoratet restriktive med å gi dispensasjon.

Arbeidsgruppen fra KMD bemerker at for bokføringsloven vil det være aktuelt å avklare forutsetninger og handlingsrom for å utvide listen av land hvor man kan tillate lagring. Det bør vurderes om det er hensiktsmessig å opprettholde begrensningen på oppbevaring av regnskapsmateriale kun til de nordiske stater i forskrifter til bokføringsloven, fremfor innen hele EØS.

HOVEDFUNN I INTERVJUER – KOMMUNER

Under denne mulighetsstudien har det blitt foretatt dybdeintervju av Alta, Narvik og Moss kommune. På bakgrunn av disse intervjuene er det klart at kommunene har ulikt syn på bruk av skytjenester. Blant annet vurderte Alta kommune det som for dyrt å ta i bruk skytjenester, fordi ikke alt kunne flyttes i nettskyen, og IT-avdelingen i kommunen ønsker å ha fokus på drift og stabilitet av IT-systemene. Det var også stor skepsis til bruk av skytjenester på grunn av overføring av data til andre land.

Bilde: Photoline

Narvik kommune har derimot i stor grad tatt i bruk skytjenester, og bruk av skytjenester er en del av kommunen sin strategi. Det fremgår blant annet av deres strategi at bruk av internettbaserte tjenester skal vurderes når det er hensiktsmessig og kostnadsbesparende. Innad i kommunen er det strenge instruksjoner på at en ikke skal behandle personsensitiv informasjon i skyen. Driverne for at Narvik kommune har tatt i bruk skytjenester er økonomi, standardisering, skalerbarhet, ressursdeling og fleksibilitet.

Moss kommune har lagt store deler av sine systemer ut i nettskyen og de mener at på kort sikt er det ikke rimeligere å gå over til nettsky, men at det på lang sikt vil lønne seg. For å kunne gjennomføre prosjektet har kommunen hatt en tett dialog med Datatilsynet underveis. De mener at det største hinderet for å ta ut full gevinst ved bruk av skytjenester er arkivloven.

For å kunne gå over til nettskyen har det løpende blitt foretatt risikovurderinger av de enkelte elementer som flyttes etter hvert som de i større og større grad har tatt i bruk nettskyløsninger.

HOVEDFUNN INTERVJUER – LEVERANDØRER

I forbindelse med denne mulighetsstudien har det også blitt gjennomført dybdeintervju av fire leverandører av skytjenester; Evry, Microsoft, Visma og

Google Norway. Leverandørenes hovedsynspunkt var at det var stor variasjon i kommunene på hvor bevisste de er på bruk av skytjenester og at det er varierende forståelse av hva som ligger i begrepet skytjenester. Enkelte av leverandørene mener at det er en rekke ubegrunnede oppfatninger i kommunene vedrørende lovligheten av bruk av skytjenester og at dette i hovedsak skyldes frykt, usikkerhet og tvil. Usikkerheten rundt bruk av skytjenester har ikke nødvendigvis grunnlag i hvorvidt lovgivningen tillater bruk av skytjenester eller ikke.

Leverandørene ga også klart uttrykk for at de ønsker å levere skytjenester til kommunene, og at de i enda større grad kommer til å gå over til å levere tjenester basert på nettsky. I dag legges det ut veldig få offentlige anbud som tilrettelegger for at leverandørene kan tilby sine skytjenester. Slik konkurransegrunnlagene er utformet, vil det være umulig eller svært vanskelig for de enkelte kundene å sammenligne prisene for skytjenester med IKT-tjenester basert på en mer tradisjonell plattform. Dette gjør det vanskelig for leverandørene å kunne tilby skytjenester ved offentlige anbud. Leverandørene ser imidlertid at det har begynt å skje en utvikling på dette området, særlig i de anbudene hvor kunden etterlyser funksjonalitet i stedet for å stille konkrete, tekniske krav.

Videre påpeker leverandørene at ut fra

regelverket er det i hovedsak arkivloven som er det største problemet. Dette er blant grunnene til at et par av leverandørene satser på lagring i Norge i stedet for i andre land.

RETNINGSLINJER FOR BRUK AV SKYTJENESTER

Utredningen inneholder også retningslinjer for hvilke vurderinger som må gjøres ved bruk av skytjenester, herunder personopplysningslovens krav til vurdering av dataene som skal legges ut og risikoanalyser som må gjennomføres, krav til sikkerhet, avveining av risiko, vurdering av landrisiko etc.

Retningslinjene spesifiserer blant annet hva en må tenke på i den forberedende fasen og ved inngåelse av avtale ved anskaffelser av skytjenester. Videre hvilke forhold en særlig bør være oppmerksom på vedrørende personvern og bruk av skytjenester.ⁱⁱⁱ

Retningslinjene går også inn på hvilke typer informasjon som vanligvis kan være aktuelle å legge inn i en nettskytjeneste, som for eksempel opplysninger av intern administrativ karakter i kommunen.

Også personopplysningslovens krav til å etablere og etterleve et internkontrollsystem og sikkerhetsløsninger blir nærmere gjennomgått. Blant annet at det må etableres et system for informasjonssikkerhet, videre at det må settes mål for informasjonssikkerheten, hvilket sikkerhetsnivå man skal ha og hvordan bedriften skal arbeide med risiko-håndtering. Hvis virksomheten skal ta i bruk nettskyen for tjenester, må systemet for informasjonssikkerhet omfatte vurderinger og tiltak som også omfatter skytjenesteleverandøren med eventuelle underleverandører – slik at hele kjeden av leverandører og ikke minst underleverandører er dekket.

Retningslinjene inneholder også en matrise for risikovurdering, blant annet et eksempel på en risikotabell og eksempel på en risikovurdering.

Disse retningslinjene er utarbeidet som et hjelpeverktøy for kommunene som kan brukes både i forberedelsene og

ved gjennomføringen av anskaffelsen av skytjenester.

RIKSARKIVET BEHANDLER EN SØKNAD

En kommune har i mai 2015 søkt Riksarkivet om dispensasjon til å føre arkivmaterialet ut av landet med unntak av materiale som er omfattet av lovgivning/bestemmelser som omhandler rikets sikkerhet.

Riksarkivet svarte i juni med å be om nærmere opplysninger om løsningen og at kommunen legger ved relevant dokumentasjon, slik som bevarings- og kassasjonsplan, risikoanalyse og databehandleravtale. Riksarkivet ønsker at kommunen utdyper hvordan de ser for seg at en kopi skal kunne lagres på norsk jord, og hvor ofte denne kopien vil bli oppdatert. Riksarkivet mener også at det følger av kommuneloven at prinsipielle spørsmål skal avgjøres av de folkevalgte, og ikke delegeres til administrasjonen, og de vurderer at en søknad om dispensasjon fra arkivloven, for å kunne lagre kommunens arkiver i en skyløsning basert på servere i utlandet, er et prinsipielt spørsmål som må avgjøres på politisk nivå i kommunen. Riksarkivet påpeker at det ikke fremgår av søknaden om den er forankret på politisk nivå i kommunen, og ber om at dette klargjøres. Riksarkivet skriver at dette er første søknaden de mottar om å lagre arkiv i en skytjeneste, og at det derfor vil ta noe tid å behandle søknaden. Det er også uvisst hva som vil kunne bli utfallet. Uansett vil det ikke

være aktuelt for Riksarkivaren å vurdere et særskilt samtykke etter arkivloven § 9 uten at de forhold som er tatt opp i brevet, først blir nærmere belyst.

Kommunen arbeider nå med å svare på spørsmålene fra Riksarkivet.

OPPSUMMERING

Det er klart at det er et betydelig mulighetsrom for å ta i bruk nettskytjenester i kommunal sektor, men dette kan gjøres enda større ved noen endringer i forvaltningspraksis, særlig hos Riksarkivaren. Når man skal vurdere å ta i bruk nettskytjenester, så er det en rekke vurderinger som må gjennomføres.

Det første man må gjøre, er å kartlegge hvilke regelsett som er relevant for de opplysningene som skal legges ut. Slik arkivloven og bokføringsloven tolkes i dag, er det lettest å legge ut opplysninger som ikke omfattes av disse regelverkene. Dersom disse myndighetene endrer praksis, vil omfanget av opplysninger som kan legges i skyen, øke.

Regjeringens strategi for bruk av skytjenester er planlagt å komme ved årsskiftet. At dette er en spennende debatt å følge med på, kanskje særlig for oss arkiventusiaster, er det ingen tvil om. ■

Bilde: Photodune

ⁱⁱⁱ Kartlegging av hindringer i regelverk for bruk av skytjenester. Overlevert kommunal- og moderniseringsdepartementet 13. mai 2015. Regjeringen. Publisert 25.06.2015. Internett: https://www.regjeringen.no/contentassets/d48b5b5895e54d679fef76e0860140a8/skytjenester_arbeidsgrupperapport.pdf

DIGITAL FORSENDELSE – SVAR UT OG ALT INN?

Av Hilde Lange, arkivleder Troms fylkeskommune og Anita Dahlberg, arkivleder ved UiT Norges arktiske universitet og leder av NA region nord.

Digital forsendelse har vært tema på mange konferanser og møter i løpet av de to siste årene – så også for medlemsmøtet i Norsk Arkivråd region nord i Tromsø i juni i år. Og selv om temaet allerede har vært debattert ofte og mye, indikerte deltakerantallet på medlemsmøtet at temaet fortsatt er veldig aktuelt.

Høsten 2012 kom den første utgaven av digitaliseringsrundskrivet.¹ Rundskrivet gir føringer for hvordan vi skal digitalisere for å tilby bedre tjenester og effektivisere driften, og er en konkretisering av Regjeringens digitaliseringsprogram «På nett med innbyggerne»², som ble lagt fram samme år. Et av prinsippene i programmet er at digital kommunikasjon skal være hovedregelen for kommunikasjon med forvaltningen. Ett år senere kom en ny versjon³ av rundskrivet som bl.a. omtaler reservasjonsregisteret. Den gjeldende versjonen⁴ kom i august 2014. Her stilles krav til virksomhetene om både planverk og frister for innføring av løsninger. Status per dags dato er at alle statlige virksomheter som sender

post på papir skal ha levert en plan for hvordan de skal ta i bruk digital postkasse til innbyggerne.

Kommuner og fylkeskommuner har parallelt jobbet med løsninger for å digitalisere sine tjenester. Først ut med digital forsendelse, Svar UT, var Bergen kommune i samarbeid med Kommunenes sentralforbund (KS). KS har gjennom programmet KommIT, som nå er avsluttet, hatt fokus på utviklingsprosjekter knyttet til digitalisering i kommunesektoren. Svar UT ble en del av programmet og mange kommuner og fylkeskommuner har allerede innført tjenesten Svar UT og bruk av Altinn som postkasse.

SVAR UT OG ALT INN FRA ET KOMMUNALT PERSPEKTIV

Troms fylkeskommune tok i bruk Svar UT i februar i år som ett av flere tiltak i fylkeskommunens digitaliseringsstrategi for 2013-2016. Prosjektet Svar UT i Troms fylkeskommune var initiert og ledet av IT-senteret. Arkivavdelingen var med i test, opplæring og gjennomføring. Svar UT formidler brev elektronisk fra vårt sak- og arkivsystem til Altinn, hvorpå mottaker får en lenke på e-post som er aktiv i tre måneder. Dersom mottaker ikke har lest brevet digitalt innen tre virkedager, skrives brevet ut og sendes mottaker i posten.

Saksbehandler kan sjekke status for forsendelsen i systemet.

¹ P-10/2012 datert 31.oktober 2012. Rundskrivet er en delvis videreføring av rundskriv om samordning og styring av IKT-relaterte investeringer i staten. ² Lagt fram 11. april 2012 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/pa-nett-med-innbyggerne/id698435/>. ³ P-4/2013 datert 2. september 2013. ⁴ H-7/14 datert 26. august 2014.

Via innlogging i Svar UT med MinID kan fylkeskommunen sjekke om brevet er lest av mottaker eller når det er skrevet ut og sendt mottaker. Den samme informasjonen er tilgjengelig for saksbehandler i sak- og arkivsystemet ESA hvor det i mottakerinformasjonen finnes et eget felt for status for forsendelser via Svar UT.

Vi testet Svar Ut i kursbasen, men sendte også brev fra produksjonsbasen til artikkelforfatters altinnbruker. Det vil være nyttig for alle å ta en slik «live»-test før man går i produksjon. Vår test avslørte at produksjonsbasen ikke var satt opp rett slik at Svar UT hentet brevet på nytt og på nytt. Når det gjaldt flyten, tok vi ikke høyde for at saksbehandlere ofte gjør ting annerledes enn vi som tester. Det har derfor vært misforståelser om hvorvidt brev er sendt manuelt eller via Svar UT. Så lenge vi ikke sender ut all post, inkl. det som er unntatt offentlighet, via Svar UT, må vi ved hjelp av kontrollverktøy, som logg i sak- og arkivsystemet, manuelt sjekke om brevet er sendt ut via Svar UT eller ikke før vi journalfører utgående brev.

I forkant av innføring endret vi brevmalen slik at det i alle utgående brev ble gjort oppmerksom på at fylkeskommunen fra 2015 ville begynne med utsendelse av brev digitalt og mottaker ville få brevet i Altinn. Vi informerte også på fylkeskommunens nettsider da vi var i gang. Vi har ikke fått negative tilbakemeldinger fra organisasjoner, men fra offentlige virksomheter har vi fått noen få tilbakemelding om at de ikke har tilgang til Altinn. Første mottaker av brev fra Troms fylkeskommune i Altinn var Blindedeforbundet og de leste etter 6 minutter – det var vi meget fornøyd med. Vi ser at organisasjoner ofte leser raskt, og middels små kommuner (i Troms-målestokk) tok løsningene i bruk før de store.

Internt i fylkeskommunen ble prosjektet presentert for ledelsen høsten 2014 og vi inviterte alle ansatte til en halvtimes opplæring når Svar UT var koblet og testet på produksjonsbasen.

Hos oss er det saksbehandler som velger om brevet skal sendes med Svar UT, via vanlig post eller på epost. Velges Svar UT er det sekretariatet som sjekker avsender, at det finnes organisasjonsnummer, eventuelt fødselsnummer, og adresse, og konverterer dokumenter til PDF. Arkivavdelingen er behjelpelig med det siste om det er vanskelige filer. IT-senteret har et overordnet ansvar for tjenesten. Både IT-senteret og arkivleder har tilgang til Svar UT-loggen der vi kan sjekke detaljer som statistikk, pris, om mottaker har åpnet brevet eller om brevet er skrevet ut av sentral utskriftsleverandør.

Vi er fortsatt i en innføringsfase, og jobber med å få enda flere saksbehandlere til å velge Svar UT fremfor de andre forsendelseskanalene. Vi planlegger å knytte oss til sikker digital post når det kommer. Da vil gevinsten bli enda større enn i dag og det vil være aktuelt også for tannhelseetaten og skolene å ta tjenesten i bruk.

Troms fylkeskommunes erfaringer med Svar UT er positive og løsningen er stabil. Med Svar UT har vi mye bedre kontroll på at et brev faktisk er sendt og nådd mottaker, noe saksbehandlerne setter pris på. Med unntak av enkelte misforståelser om hvorvidt et brev er sendt eller ikke, skyldes problemene vi har som oftest mangelfulle opplysninger som gjør at brevet blir returnert fra Svar UT.

SVAR UT OG ALT INN FRA ET STATLIG PERSPEKTIV

UiT Norges arktiske universitet startet sitt arbeid med digitale forsendelser ved starten av året. utfordringer for oss var å sette dette i et større perspektiv, fordi vi som organisasjon ikke har en helhetlig strategi eller plan for digitalisering. Vi ble derfor nødt å ta tak i oppgaven som et enkeltprosjekt og starte kartlegging med sikte på å levere en framdriftsplan innen 1. juli 2015. Her har DIFI gjort en god jobb og lagt alt til rette for virksomhetene som skal ta løsningene i bruk.

Status (anslag)

Akseptert	0
Avvist	1
Lest	273
Leveret sdp	0
Manuelt håndtert	1
Mottatt	0
Printet	547
Sendt digitalt	0
Sendt print	0
Sendt sdp	0
Varslet	58

23. februar 2015-juni 2015: I overkant av 20 % ble sendt via Svar UT i denne perioden.

Første problemstilling var faktisk å finne ut av hva det er vi sender på papir i dag. Hvilken kilde kan brukes til å gi oss et tall som også kan være utgangspunkt for en framtidig gevinstrealisering? UiT kommuniserer i hovedsak med tre aktører; studenter, ansatte og virksomheter generelt, hvor studentene utgjør hovedgruppen. Kommunikasjonen med studentene skjer i dag i hovedsak via e-post og studentsystemet og via nettportalen. En tilhørende problemstilling ble også å se på hvordan vi ønsker at denne kommunikasjonen skal foregå, noe som var vanskelig å ta stilling til på så kort tid og uten en helhetlig, overordnet strategi. Vi ble derfor nødt å gjøre noen avgrensninger av hva dette prosjektet skulle omfatte – for i det hele tatt å kunne hente ut gevinster, men også for å kunne tilby en helhetlig løsning til våre saksbehandlere.

Vi valgte i første omgang å begrense prosjektet til å omfatte dokumenter som produseres i vårt arkivsystem. Dette er dokumenter som vi har kontroll på og som til en viss grad lar seg tallfeste. Videre valgte vi på dette tidspunkt å innlemme kommunikasjon med virksomheter i tillegg til innbyggere i prosjektet. Prinsipper om kommunikasjon med studentene ble utelatt.

En annet problemstilling i prosjektet var den tekniske løsningen. Siden leverandøren ikke hadde en løsning klar, var det i perioder usikkert hva som måtte endres teknisk sett, og det ble ikke før sent i prosjektperioden klart for oss at dette dreide seg om innkjøp av en ny modul og at det var nødvendig med en oppgradering til en nyere versjonsserie som ikke falt inn under den ordinære vedlikeholdsavtalen.

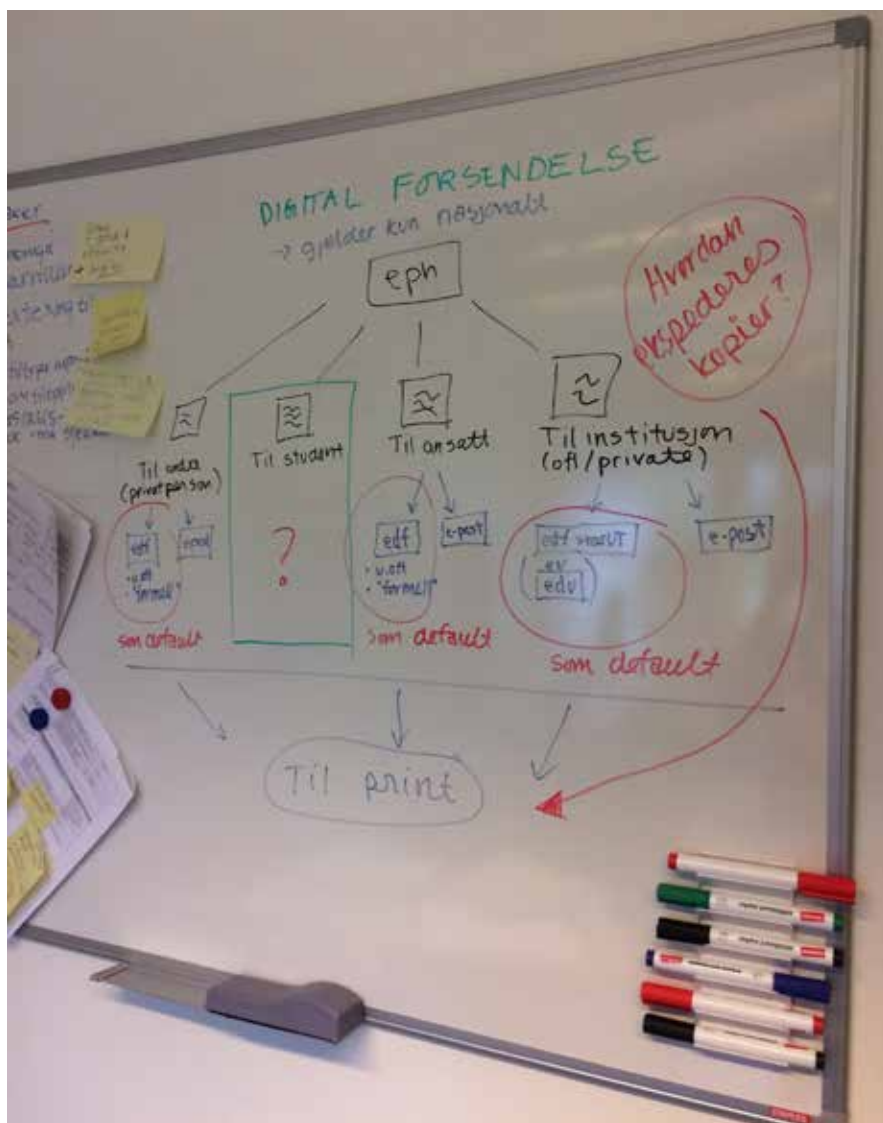
For å kunne kommunisere med virksomheter, vil vi inngå en avtale om bruk av løsningen Svar UT som kan kjøres på den modulen som håndterer sikker digital post. Løsningen fra vår leverandør forutsetter kjøp av en ny modul og for i det hele tatt ha mulighet til å hente ut gevinster, valgte vi å ikke gjøre et nytt innkjøp, men heller bruke mulighetene i modulen som allerede er kjøpt inn.

Produksjonsstart er estimert til 1. januar 2016. Vi har inngått avtaler med DIFI og satses på å få opp en testversjon og kjøre en ROS-analyse før produksjonsstart.

OPPSUMMERING

Gjennom hele perioden, fra den første utgaven av digitaliseringsrundskrivet og til nå, har det som nevnt vært stor aktivitet om dette temaet. Det har vært – og er fortsatt – mange usikkerheter.

Selv om DIFI har gjort en stor innsats som tjenesteleverandør av statens felleskomponenter, savnet vi generelt en enklere vei til mål. Slik det er nå, er det veldig mange elementer og mange leverandører involvert. Diskusjonene på medlemsmøtet vårt i Tromsø og for eksempel i arkivforumet på Facebook gir en også indikasjoner om dette. Et gjengående spørsmål her er: Hva skal vi velge? Hvilke løsninger passer for oss? Er det noen som har erfaringer? Hva har dere valgt? Valgfrihet er og vil være nødvendig i mange tilfeller, men kan også, som her, skape forvirring.

UiTs tilnærming til digital forsendelse – hvor skal vi?

En utfordring for flere i dag er å motta digitale forsendelser i Altinn. I Troms fylkeskommune har ikke arkivavdelingen tidligere hatt tilgang til Altinn. Medlemsmøtet i region nord viste at det er flere som har mottatt meldinger, uten at de har hatt rettigheter til å hente brevene som ligger der via lenken man mottar. En annen utfordring er at de fleste organisasjoner har flere organisasjonsnummer. Rutiner for hvem som gjør hva i enhetens Altinn må etableres, for dersom noen andre enn journalførende enhet trykker på lenken og leser brevet vil det oppfattes som lest i Svar Ut, uten

at det da nødvendigvis journalføres. Her ligger det et stort potensiale for utvikling av Altinn. Vi ønsker en sterkere oppmerksomhet på å gjøre Altinn til en mer brukervennlig postkasse for virksomhetene, men også tilrettelegging for den enkelte virksomhets arkivsystemer uten å være avhengig av de respektive leverandørene. ■

recall™

sikker informasjonsbehandling

Nøkkelordet i all håndtering av våre kunders arkiv er sikkerhet. Men det er kun en av årsakene til at mer enn 800 av Norges bedrifter innen privat og offentlig sektor har valgt oss som sin partner innen arkiv og dokumenthåndtering.

Riksarkivet i Danmark anbefaler Recall for ordning av arkiver

Arkivtjenester

- Ordning for deponering eller avlevering
- Depotarkiv for offentlige selskaper
- Arkivlokaler som tilfredsstillende arkivforskriften
- Digitalt arkiv «ReView®Powered by OnBase®
- Skanning av dokumenter, tegninger, bokskanning, mikrofilmer, DVD/CD og annen datamedia
- Registrering, pakking og transport av arkiver
- Kassasjonsbehandling
- Sikkerhetsmakulering
- Rens av skadet arkiv (fukt, asbest, mugg, etc.)

Vi utfører gratis befaring.
Kontakt oss i dag for et uforpliktende møte.

ARMA EUROPE 2015

Av Marianne Høiklev Tengs, Norsk Arkivråd

ARMA står for «The Association of Records Managers and Administrators». Organisasjonen har stor aktivitet i USA og Canada, og i fjor ble den første europeiske konferansen arrangert i Amsterdam. I juni i år ble konferansen avholdt for andre gang og denne gangen i Brussel. Det var under 100 deltakere, og det er synd at ikke flere deltok. Det er både enklere og rimeligere å delta på den europeiske konferansen enn ARMAs årlige konferanse i USA, og mange vil nok hevde at det har en verdi å etablere nettverk og legge til rette for faglige diskusjoner i Europa. Mange deltakere kom fra EU-organisasjoner, men også islandske, norske og danske arkivarer hadde funnet veien.

De aller fleste innleggene i løpet av konferansens to dager handlet om Information Governance og Records Management. Jeroen Strik fra Iron Mountain startet med en gjennomgang av resultater fra en spørreundersøkelse som ble gjennomført tidligere i år. 83 % av respondentene mente at deres virksomhet hadde gevinst av god informasjonshåndtering. Mange mener også at det er vanskelig å håndtere informasjon på en god måte, og dette gjelder på tvers av sektor og størrelse på virksomhetene. PwC laget en rapport i 2014 som avdekket det samme. Mange har gode intensjoner og ønsker, men så stopper det der. Trusselbildet er mer sammensatt enn før med ondsvinnede angrep, ekstern lagring av både papirbasert og digitalt skapt materiale, bruk av konsulenter, hjemmekontorløsninger og diverse annet. Dette stiller nye krav til oss, og Strik mente USA og Europa har samme fokus: Man ønsker å beskytte i stedet for å være proaktiv.

Et dilemma er at ansvaret for risikostyring av informasjonsforvaltning ofte legges til sikkerhetsleder eller andre som jobber med IT. Dette gir et for ensidig blikk på sikkerhet, og vi som jobber som arkivarer må på banen og bidra til gode løsninger og vurderinger.

En paneldebatt første dag hadde den noe provoserende tittelen «Is Records Management Extinct?» Dette kan jo fremstå som et merkelig spørsmål all den tid mengden informasjon som skal

Bilde: Marianne Høiklev Tengs

«Brussel har et vidunderlig utvalg av sjokolader»

håndteres vokser i et enormt tempo. Samtidig er kostnadene ved lagring av digital informasjon ikke nødvendigvis avskrekkende, og dermed kan man ende opp med regnestykker som tilsier at det er rimeligere å lagre alt enn å bekoste systematisk bevaring og kassasjon av materiale. Det ble hevdet at 60 % av dataene som produseres er uviktige og dermed ikke skal bevares. Deltakerne

i debatten pekte også på at begrepsapparatet som brukes hele tiden er i endring, og at man kanskje ikke vil snakke om «Records Management» neste år, men noe helt annet. Dermed kan tittelen ha minst to betydninger som begge gir mening. Det var også innlegg fra Norge, og det er flott å se at vi kan bidra med nyttige erfaringer internasjonalt. Marit Syvertsen og Liv Stordahl Borud

Bilde: Marianne Høiklev Tengs.

«Den mest kjente og fotograferte gutten»

presenterte Statoils arbeid med å kartlegge, vurdere og analysere kritisk forretningsinformasjon på tvers av land og kontinenter. De har etablert en modell for dette som trolig vil være av interesse for flere som har behov for verktøy i sitt arbeid med dokumenthåndtering og risikostyring på tvers av fagområder og landegrenser. Alle prosessområder og funksjoner i Statoil er nå definert og har fått egne Information Management-retningslinjer. Informasjonens kritikalitet vurderes ut fra flere kriterier basert på hva organisasjonen har behov for og hva som kreves i lovverket Statoil er underlagt.

Hoveddelen av foredragsholderne var fra privat næringsliv, og det ble gjenspeilet i synspunktene som ble formidlet. Offentlig sektor i Norge arbeider under et annet sett av regler og lover enn private aktører, og virksomheter i Europa har atter andre reguleringer som må følges, men jeg opplever at mange utfordringer likevel er aktuelle på tvers.

Felles for oss alle er for eksempel ønsket om å utvikle gode rutiner og verktøy. ARMA ønsker å tilrettelegge for dette ved å arrangere konferanser og andre aktiviteter. De publiserer også bøker, og har laget en modell som heter «Information Governance Maturity Model», som er tilgjengelig på Internett (se arma.org). Ved hjelp av denne kan man enkelt få et bilde av status i egen organisasjon og vurdere hvor det er mest hensiktsmessig og nødvendig å sette inn tiltak. En idé er å gjøre en slik øvelse sammen med andre i organisasjonen som er brukere/kunder av tjenestene vi leverer. Bildet kan bli mer sammensatt, og en slik økt kan nok også gi noen gode diskusjoner.

Søk gjerne stipend fra NA for å delta på konferanser i utlandet! Det er interessant å møte kolleger fra andre land og få andre og nye perspektiver. ■

Bilde: Marianne Høiklev Tengs.

ÅRETS ARKIV –HVA SKAL TIL?

Av Trine Nesland, Arkivråd

Norsk Arkivråd deler hvert år ut prisen Årets arkiv. Det var landsstyret i Norsk Arkivråd som i 2010 bestemte at det skulle opprettes en egen pris for å hedre arkivtjenester i arkivdanningsvirksomheter, med hensikt å stimulere til utvikling og være til inspirasjon for alle som jobber innen arkivdanning.

Hvert år blir medlemmene oppfordret til å foreslå kandidater til prisen. Hver enkelt kandidat blir vurdert av juryen, som består av leder av Norsk Arkivråd, redaktøren i Arkivråd og tre andre medlemmer som alle har erfaring fra, kunnskap om eller annen tilknytning til fagfeltet.

Man kan vinne prisen hvis man oppfyller et eller flere av kravene i prisens statutt ii. Denne sier følgende:

«Prisen tildeles et dagligarkiv eller arkiv innen arkivdanning som har vært innovative i forhold til å møte arkivets brukergrupper. Arkivet må ha en sentral rolle i den virksomheten det er en del av, og bli brukt til å støtte opp om virksomhetens mål. Arkivet må være et godt styringsredskap for virksomheten og bidra aktivt til faglig utvikling i arkivmiljøet. Framtidsretting, god kunnskapsformidling og markedsføring, brukervennlighet og tilgjengelighet, god dokumentfangst, god service og god ressursutnyttelse kan være kriterier for tildeling av prisen. Det er tilstrekkelig å oppfylle ett av disse kriteriene for å kunne bli nominert til prisen.»

Vinnerne så langt har det til felles at de har gjort noe litt utenom det vanlige, som juryen har ment kan være til inspirasjon for andre. I 2015 fikk Høgskolen i Oslo og Akershus prisen. Juryen begrunnet tildelingen slik:

«Evne og vilje til omstilling i takt med utviklingen av brukerbehov og tekniske fremskritt er avgjørende for arkivdanningens suksess. Årets vinner har turt å være synlige, og har også arbeidet aktivt for å synliggjøre seg selv og sitt arbeid, og utvikle tjenesteporteføljen sin. De blir dermed oppfattet som en relevant tjeneste- og bidragsyter i virksomheten. Dette er helt i tråd med prisens statutter.»

Året før var Statped den heldige vinner. Juryens begrunnelse sa blant annet dette:

«[J]uryen [har] lagt særlig merke til at vinnerens fagsystem er universelt utformet slik at også svaksynte og blinde medarbeidere kan bruke det. En universelt utformet saksbehandlingsløsning som også blinde og svaksynte medarbeidere kan bruke, med integrasjon til et Noark-godkjent arkivsystem, er, så vidt juryen kjenner til, unikt i Norge, og et eksempel til etterfølgelse. Kandidaten utmerker seg dermed med høy grad av innovasjon i møte med ulike brukergrupper, et kriterium som står sentralt i prisens statutter.»

Du kan lese mer om disse to vinnerne i henholdsvis utgave 2/2014 og 2/2015 av Arkivråd.

Hvert år får vi inn flere nominasjoner, og det er kun vinneren som kunngjøres. At man ikke vinner ett år betyr derfor ikke at toget har gått neste år – så lenge nominasjonen kommer inn innen fristen, blir man vurdert. Nominasjonen må så klart være dagsaktuell, og det er også en fordel at den er fylldig nok til at juryen kan gjøre en tilstrekkelig opplyst vurdering av kandidaten. I noen tilfeller henter vi inn ytterligere informasjon, enten fra kandidaten selv eller fra den som har nominert kandidaten.

Ansatte i arkivdanningsvirksomheter rundt om kring, både i privat og offentlig sektor, gjør fantastiske ting til det beste for arbeidsgiver hver eneste dag. Mye av det som gjøres fortjener å bli trukket frem og brukt som eksempler til etterfølgelse! Kanskje kjenner du til noen som kan være en verdig kandidat? Det er så klart ingenting i veien for å nominere virksomheten man selv jobber i. Norsk Arkivråd tar imot nominasjoner fra ca. midten av desember.

Lykke til!

Spørsmål

Vi mottar stadig mer av den inngående posten elektronisk, og med dette mange forskjellige typer filformater som gir oss en del utfordringer i journalføringen. Vi finner en god del informasjon på Arkivverkets nettsider, men har likevel noen spørsmål som vi gjerne skulle hatt svar på:

1. Filformatene gif, bmp og png er vanlige bilde-/filformater. Er dette legitime filformater som det er uproblematisk å konvertere til tekstformatet PDF/A?
2. Mange vedlegg kommer som store excelark med mange faner og store ark. Disse excelbøkene er en viktig del av saksbehandlingen og derfor bevaringsverdige. Som det også står på Arkivverket sine interettsider er det vanskelig å konvertere excelark fordi de som oftest blir uleselige på grunn av størrelsen på arkene. Hvordan råder dere oss til håndtere disse vedleggene? I dag bruker vi veldig mye tid på å skalere ned de arkene som er for store slik at vi får alle rader og kolonner på en side før de blir konvertert.
3. Videofiler har vi valgt å legge inn i ePhorte slik vi mottar dem for så å konvertere dem til godkjent arkivformat ved deponering. Er dette en godkjent måte å behandle video på? Vi får åpnet filene i ePhorte og vi tenker at det er viktig at vi får journalført filene på lik linje med andre dokumenter.
4. Lydfiler mottar vi MP3 filer og journalføres.

Svar

Vi viser til forespørsel angående filformater og konvertering.

1. Ja det kan de. Man kan konvertere til PDF/A eller til jpg format, som begge godtas i Riksarkivarens forskrift § 8-17.
2. Vi er klar over at dette er et problem. Og vi har ingen fullgod løsning. Office formater er ikke godkjent som permanente lagringsformater i vår forskrift. Det betyr at ark og faner dessverre må konverteres, det best vil være til PDF/A. Når det er sagt har vi sett at enkelte ark vil være enklere å konvertere – og komme bedre ut av konverteringen – dersom de konverteres til et større format. Det er intet til hinder for å konvertere til PDF/A i størrelse A3 – eller for den saks skyld A2. Det siste kan medføre problemer ved utskrift, men er ingen hindring for arkivbevaring.
3. Der godtar vår forskrift for tiden kun MPEG-2. Men det løper en prosess der vi regner med at også MPEG-4 vil kunne godtas i nær fremtid.
4. Lydfiler i MP3 er uproblematisk.

B ØKONOMI
ECONOMIQUE

NORGE P.P. PORTO BETALT

Returadresse:
Norsk Arkivråd, Maridalsveien 3,
0178 Oslo, Norway

norsk arkivråd

KURS- OG SEMINARPROGRAM 2015

SE NORSK ARKIVRÅDS NETTSIDER, WWW.ARKIVRAD.NO,
FOR INFORMASJON OM KURS OG SEMINARER I 2015.